

K INTERPRETACÍM KUNOVICKA V LISTINĚ KRÁLOVNY KONSTANCIE Z ROKU 1231

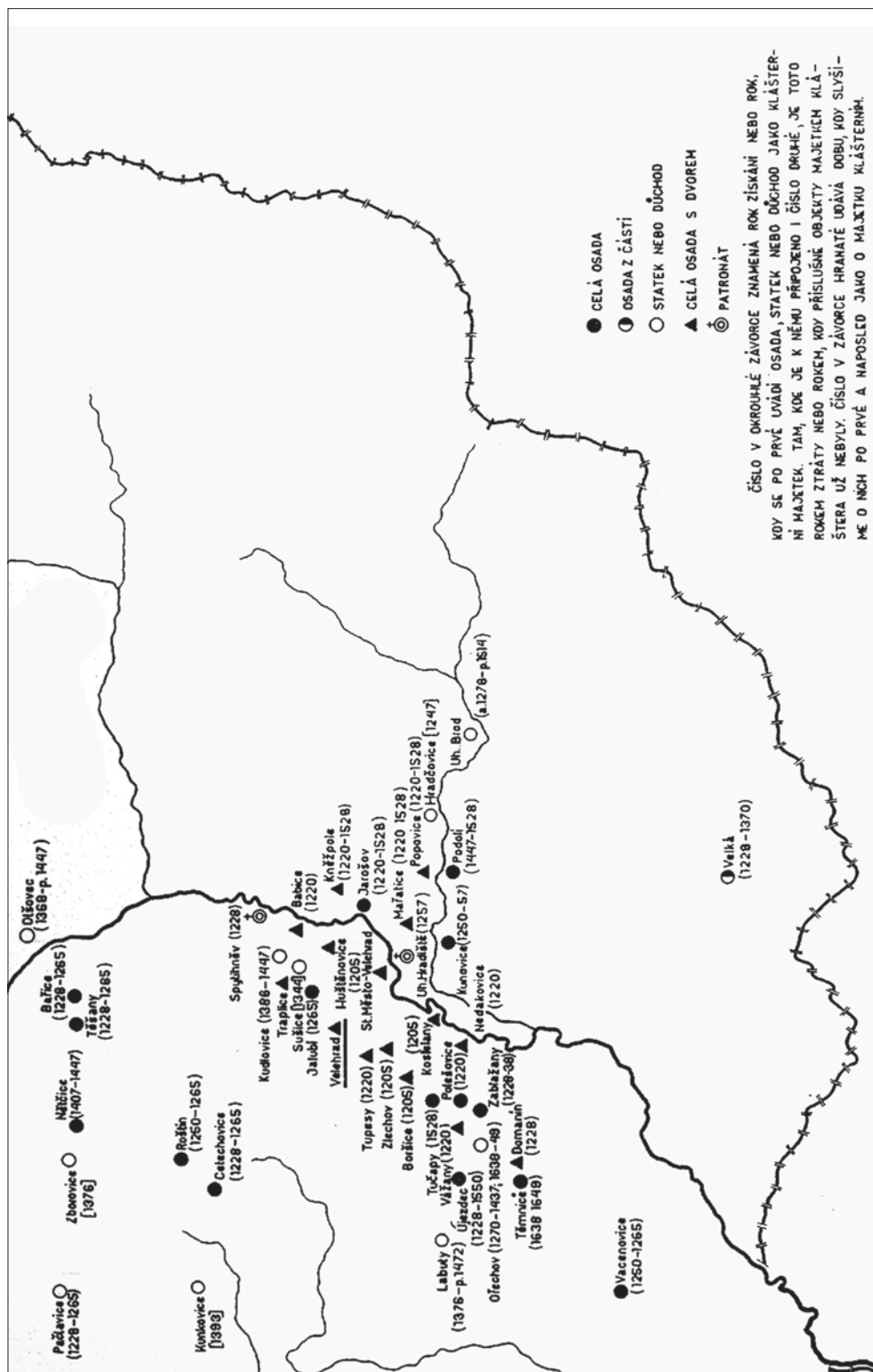
Jiří Mitáček, Moravské zemské muzeum, Brno

Príspevek se věnuje charakteristice, významu a rozloze Kunovicka zmiňovaného v papežské listině roku 1231; zabývá se i jeho dalšími interpretacemi v intencích vývoje regionu ve 13. století.

Dne 10. dubna 1231 papež Řehoř IX. (1227–1241) přijímá pod svou ochranu věnné statky české královny vdovy Konstancie Uherské, označené v listině jako „*Brecyslauiensem, Pribislauensem, Conowiz, Godenin, Bisenz et Budewigez provincias*“.¹ Ačkoliv se této listině a jejímu obsahu dostalo zasloužené pozornosti ve všech stěžejních pracích mapujících české a moravské dějiny 13. století, její interpretace dosud zásadněji nevybočila z konotací rámcových proměn správních dějin Moravy přemyslovské doby.² Ponechejme stranou královninu držbu na jihozápadní Moravě (Přibyslavicko a Moravské Budějovice), která je dále spojena s konstitucí bitovské provincie.³ Ostatní čtyři lokality tvořící pás podél jihovýchodní hranice země pak reprezentují význačné záchytné body zeměpanské moci kontrolující důležité přechody obchodních komunikací na řekách Olšavě, Moravě a Dyji.

Tržní ves Kunovice s celnici kontrolovala především přechod přes řeku Olšavu, jejímž údolím směrem na celní osadu Na brodku (pozdější Uherský Brod), dále přes Nivnici na Straňanské sedlo, Nové Mesto nad Váhom, anebo další větví přes Bánov do Hrozenkovského průsmyku směrem na Trenčín, Nitru, Ostřihom a Budín, procházela tzv. „uherská“ cesta.⁴ Hodonín zase měl zabezpečit přechod přes Blatnici do sedla mezi Javorníkem a Vrbovcí na slovenské Záhoří, tzv. cestu českých vyzvědačů (*via exploratorum de Bohemia*), případně cesta soumarů (*via symarut*).⁵ Opevnění Bzence strážilo přechod řeky Moravy v místech pozdějšího Uherského Ostrohu spojující „uherskou“ cestu s další komunikací směřující přes Strážnici do Holíče a odtud na Šaštín, případně Senici, dále pak na Ostřihom a Budín.⁶ Břeclav chránila přechod řeky Dyje z Rakous směrem na Podivín a Brno, ve 13. století již tudy procházela také cesta na Nitransko, tzv. břeclavská cesta, jež se u Stráží napojovala na stezku od Hodonína.⁷

Rovněž charakter všech v listině zmíněných lokalit je nesporný. Označení Kunovicka (i dalších v listině uvedených oblastí) jako provincie je nepochybně nepřesný a lze jej přičíst na vrub neznalosti místních poměrů v kanceláři kurie. Ta sice zřejmě pracovala na základě podkladů dodaných českou stranou, avšak lze předpokládat, že se jednalo pouze o seznam lokalit, jež mají být zahrnuty pod papežskou protekci. Nedomnívám se však, že se jednalo o „provincie *druhého řádu*, mající ovšem pouze přechodný význam“, jak uvažuje Dalibor Janiš, který jejich význam správně spojuje s budováním obranné linie v exponovaném pohraničním pásmu (což dosvědčuje souběžná přestavba opevnění v Břeclavi a Hodoníně a založení hradu v Bzenci).⁸ Za adekvátnější považuji interpretaci těchto nejednoznačných „provincií“ jako krajů, tedy nikoliv jako správně-organizačních jednotek, ale jednotek územních.⁹ Z téhož důvodu nepředpokládám již v této době jako součást tohoto území rozsáhlou doménu cisterciáckého kláštera na Velehradě, který dominoval především pravému břehu řeky Moravy, a jak víme z privilegia z roku 1228, požíval řady výsad a imunit, které jej již značně vyvazovaly z vlivu zemských úředníků.¹⁰ Stejně tak nemohlo být v této době součástí Kunovicka ani teritorium severně od řeky Olšavy, tedy vlastní Spytihněvsko, jež bylo odděleno od Kunovicka rovněž statky velehradského kláštera (a lze předpokládat, že by se v případě držení Spytihněvi královnou Konstancí její název taktéž objevil ve výčtu míst spadajících pod papežskou protekci, i s ohledem na dřívější tradici Spytihněvi jako sídla Zdikova arcijáhensství).¹¹

1. Výřez z mapy R. Hurta, znázorňující majetkovou držbu velehradského kláštera v Pomoraví a Poolšaví. Převzato z knihy R. Hurta, *Dějiny velehradského kláštera* I. Olomouc 1932.

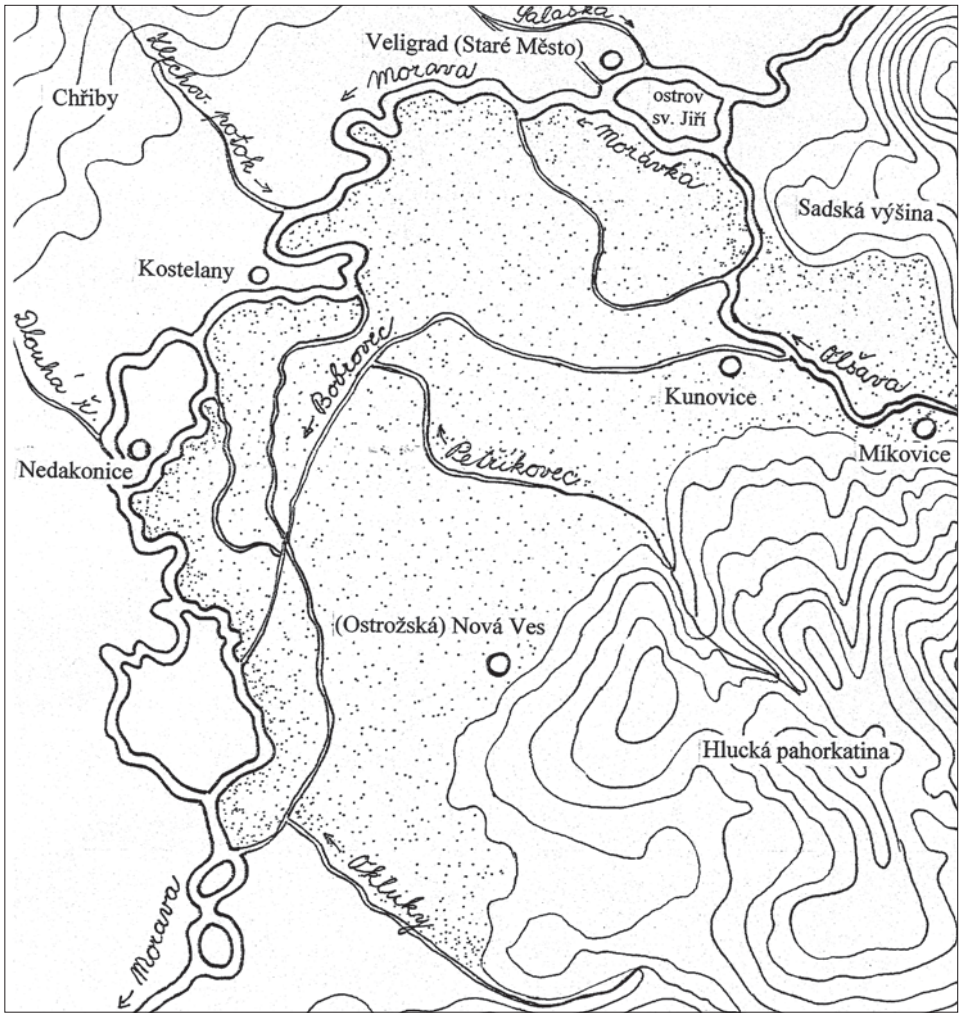
Po konstituci břeclavské provincie však již lze obě tato území považovat za součást tohoto správního okrsku.¹² Za výstižnou charakteristiku role věnných statků královny Konstancie ve vztahu k dalšímu vývoji považuji formulaci Rudolfa Procházky, který napsal, že „*věnný útvar královny Konstancie na jihovýchodní Moravě souvisel s formováním břeclavské provincie v 1. polovině 13. století, která sjednotila území někdejších snad tří hradských obvodů a dvou Zdikových arcijáhenství, na počátku 13. století redukovanych nejspíše již jen na jedno, a to břeclavské.*“¹³ Důležité je zde právě uvědomění, že majetky královny Konstancie, uvedené v listině z roku 1231, stojí u zrodu a formování nového derivátu olomoucké provincie, s centrem v Břeclavi, tato území ovšem nelze jednoduše ztotožnit.

Zmínil bych ještě jeden aspekt listiny z dubna 1231, který koresponduje s předchozí domněnkou o vymezení uvedených území vedle majetků velehradského kláštera. Libor Jan nedávno vyslovil inspirující myšlenku o strategickém aspektu lokace sídel církevních institucí v příhraniční poloze, tedy, že „*majetky církve v pohraničí představovaly důležitý prvek možné obrany z hlediska církevního (dnes by se spíše řeklo: mezinárodního) práva. Případný plenitel takových statků se totiž vystavoval razantnímu zásahu papežské kurie, což u pustošení královských či šlechtických vesnic nehrozilo.*“¹⁴ Je tak otázkou, zda za žádostí královny Konstancie o papežskou protekci jejich věnných statků v čase po smrti jejího manžela, kdy se opětovně probouzela stará nepřátelství mezi českými Přemyslovci a rakouskými Babenberky, a kdy se hrálo i uherskou kartou,¹⁵ nestála právě snaha pokusit se zabezpečit neklidnou jihovýchodní hranici, respektive hlavní komunikace na přístupu do země. Zvýšená souběžná kolonizační aktivita z české strany by pak nasvědčovala dočasnému úspěchu této snahy.¹⁶ Šlo zajisté o řešení krátkodobé (snad jen po dobu života královny Konstancie, † 1240), které však poskytlo české straně čas pro hlubší konsolidaci exponovaného pohraničí, jež se tak konstituuje do podoby již zmíněné břeclavské provincie, kterou nejpozději od roku 1237 spravuje králův synovec korutanský vévoda Oldřich ze Spanheimu.¹⁷ Proces konstituce břeclavské provincie se definitivně dokončuje v závěru 30. let 13. století, když nový pán Břeclavska potvrzuje zdejší šlechtě tzv. statuta Konráda Oty.¹⁸ Následně před polovinou 13. století dochází rovněž k vybudování dalších kamenných hradů (Buchlov, Brumov),¹⁹ a obranná linie země se po roce 1260 stabilizuje na úrovni Břeclav–Hodonín–Strážnice–Veselí–(Uherský) Ostroh–(Uherské) Hradiště.²⁰ Centrum břeclavské provincie se pak někdy na přelomu 60. a 70. let 13. století přesunuje z Břeclavi, již získal Vilém z Hustopečí, do Vracova a později Bzence.²¹

Rozsah Kunovicka

Zpět k vlastnímu Kunovicku. Co tedy lze ve skutečnosti hledat za tímto pojmenováním? Jak již jsme naznačili výše, není zde dosud hovořeno o územně-správní jednotce. Nejspíše pak také nelze předpokládat, že by se papežská protekce vztahovala rovněž na majetky velehradského kláštera (pod správou královny Konstancie), aniž by jeho postavení bylo v textu listiny nějak konkretizováno a jeho práva (a především imunity) byly specifikovány. Právě kompaktní držba velehradského kláštera na pravém břehu a neprostupná niva řeky Moravy umožňují pochybovat o případném větším rozsahu území Kunovicka (sahajícím snad až k úpatí královského hvozdu v Chřibech). Za pojmenováním „Kunovicko“ v listině z roku 1231 se tedy zřejmě skrývá pouze nevelké území ohraničené výběžky Bílých Karpat (Sadskou výšinou a Hluckou pahorkatinou, oddělených nivou řeky Olšavy) a tokem řeky Moravy, jež se táhlo patrně někde k potoku Okluky, respektive k brodu přes řeku Moravu v místech pozdějšího (Uherského) Ostrohu. Souvislost Kunovicka s územím v dalších letech ustavené břeclavské provincie je však nepochybná (čemuž následně nasvědčuje i pozdější přesun výkonu zemského práva roku 1363 z Bzence do Uherského Hradiště).²²

Toto území královna Konstancie pravděpodobně držela od roku 1222, kdy teprve po smrti moravského markraběte Vladislava Jindřicha († 12. srpna 1222) nejspíše započaly její širší aktivity v pohraničí.²³ Zmíněného roku 1222 královna Konstancie pak společně se svým manželem překládá do Kunovic celnici z osady Na brodku (tedy pozdějšího Uherského Brodu).²⁴

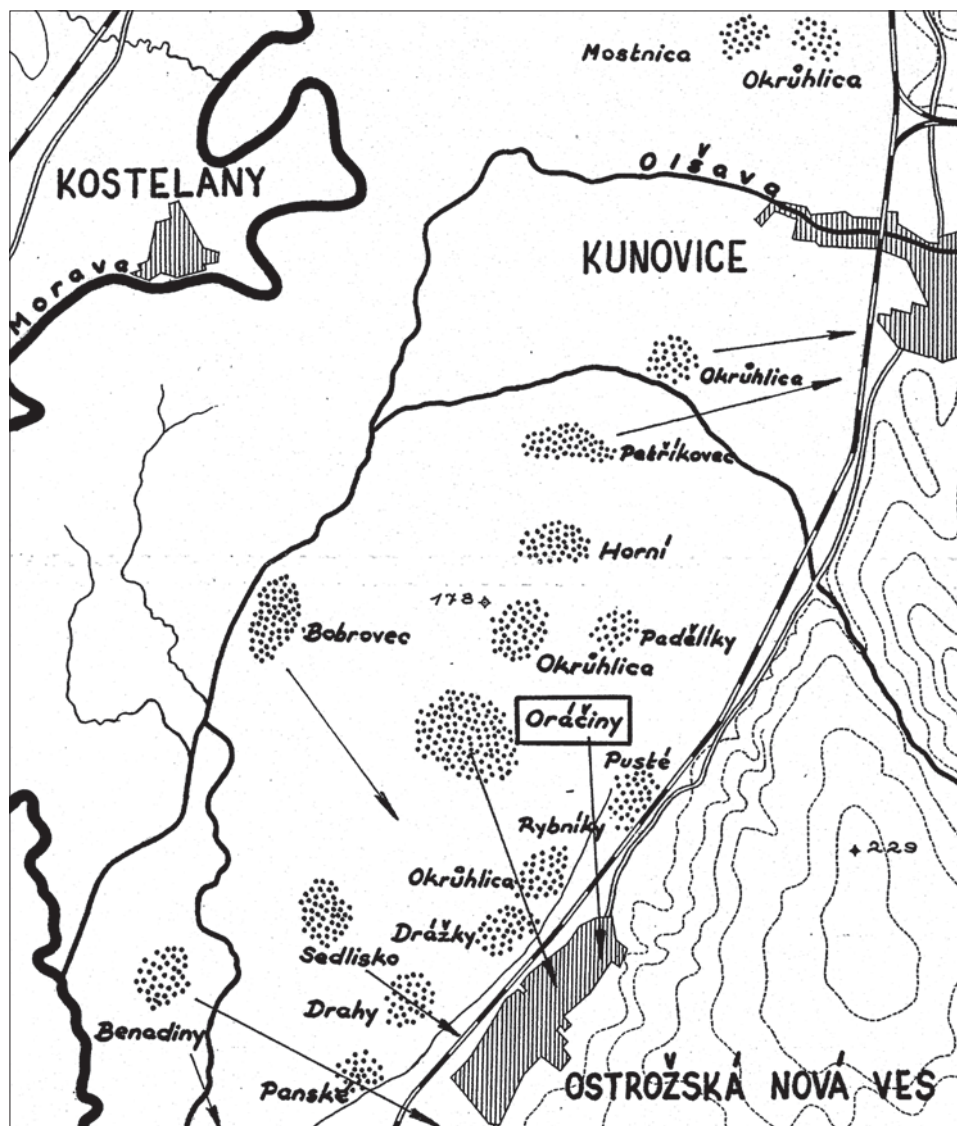
2. Mapa předpokládané rozlohy Kunovicka. Podle J. Mitáčka nakreslil L. Galuška.

Domnívám se, že roku 1231 uváděné Kunovicko lze následně ztotožnit s majetkovým zázemím v letech 1254–1257 fundovaného královského města Uherské Hradiště. Český král Přemysl Otakar II. listinou z 23. května 1258 dokončuje právní konstituci vznikajícího sídliště na královské město, a s ohledem na místo jeho lokace a jeho limity (město Uherské Hradiště leželo na říčním ostrově sv. Jiří a nemělo žádné předměstí) vybavuje Uherské Hradiště taktéž hospodářským zázemím,²⁵ které mu měla zajišťovat zemědělská produkce vsí Kunovice (*Kunicz*), Míkovice (*Minogwicz*) a (Ostrožské) Nové Vsi (*Longenczyl*, tedy Dlouhý řádek či později Dlouhá ves).²⁶

Pro ztotožnění tohoto území s dřívějším Kunovickem hovoří také údaje listiny z 13. června 1297 zaznamenávající spor královského města Uherské Hradiště s obcí Kunovice a velehradským klášteřem, který musel řešit moravský podkomoří Albert ze Zdounek.²⁷ Zde jsou popisovány okolnosti celého sporu, během nějž měl kunovický plebán Dětřich odebrat uherskohradištským měšťanům rovněž v listině blíže neurčenou horu a pod ní ležící pastvinu, přičemž toto místo lze s největší pravděpodobností ztotožnit s návrším u Derfle (dnes Sadů) na úpatí Sadské výšiny.²⁸ Kunovští také zabraňovali obyvatelům města užívat obecní les a bránili jim v rybolovu.²⁹ Rozsah tohoto lesa je vymezen přesně již v listině z roku 1258,

kdy panovník pro usnadnění jeho výstavby daroval městu Uherské Hradiště také les sahající od města samotného až k osadě Kostelany, tedy k řece Moravě.³⁰ Zajímavý je pak i další údaj uvedený v listině z roku 1297, kde se hovoří o střetu s poddanými velehradského kláštera, kteří zabrali obecní pastviny, užívané dosud Hradišťany (nejspíše součást původní společné obcí, kterou si s sebou bývalí poddaní kláštera „vzali“ při lokaci města, respektive po jejich přestěhování na ostrov sv. Jiří), a kdy měl velehradský opat dokonce nechat ohradit les a pastvinu, dosud užívanou rovněž i Hradišťany.³¹ Přes ne zcela jasnou lokalizaci těchto majetků jsme i v tomto případě nejspíše odkazováni někam k řece Moravě, do těsného sousedství klášterních majetků.³² Ve všech zmíněných případech však přinášejí údaje korespondují s předpokládaným územním rozsahem Kunovicka z roku 1231.

Míkovice nejspíše představovaly jakési předpolí Kunovic a ležely v nivě řeky Olšavy na

3. Situace v osídlení Ostrožské Nové Vsi v 1. polovině 13. století. Podle F. Botka, doplnil L. Galuška. Archiv AÚ MZM.

cestě vedoucí do osady Na brodku (pozdějšího Uherského Brodu). Vedle vlastních Kunovic pak ve sledovaném teritoriu ležela již jen zmíněná Dlouhá ves (dnešní Ostrožská Nová Ves). Právě ta představuje zajímavou anomálii v osídlení celého regionu.³³ Doložená sídliště se zde totiž nalézala prokazatelně hluboko za řekou Moravou, v hraničním prostoru Lucka, v němž pro 11. až polovinu 13. století uvažujeme pouze o velmi slabém, spíše příležitostném osídlení, které se objevuje spíše při komunikacích vedoucích regionem, jimž toto osídlení poskytovalo zázemí; pouze příležitostně pronikalo osídlení do pohraničních hvozdů rovněž díky demografickému přetlaku na pravém břehu řeky Moravy.³⁴ V místech dnešní Ostrožské Nové Vsi však osídlení kontinuálně přetrvává od doby velkomoravské až do 13. století. Je zde doloženo dokonce několik sídlišť, které se teprve v průběhu 1. poloviny 13. století soustřeďují z nivy do vyšších poloh,³⁵ kde byly chráněny ze strany Lucka neprostupným lesem Hlucké pahorkatiny.

Jako důvod zmíněného přesunu zde existujících sídlišť do vyšších poloh jsou uváděny především dopady změn hydrologického režimu krajiny, zapříčiněné odlesňováním říčních niv v severní polovině Moravy, jež pak ve středním a dolním Pomoraví způsobovaly větší povodně.³⁶ Široce inundující niva nesporně byla jedním z hlavních důvodů koncentrace osídlení ve zvýšeném terénu na úpatí Hlucké pahorkatiny. Jelikož však souběžně dochází rovněž ke změně směrem k extenzivnějším formám zemědělské výroby a k prohlubování správní i trešně-právní organizace moravského markrabství, lze uvažovat, že vedle tlaku vodního živlu mohla být jedním z důvodů přesunu obyvatel nivy na jedno místo (navíc v poloze přímo na komunikaci spojující Kunovice se Strážnicí a dále Holíčí) právě nesporná aktivita královny Konstancie při správě celého regionu v exponovaných letech 1222–1235.

Hledání ztracené provincie – Kunovicko a jeho vztah k lucké provincii

Ve výše uvedených souvislostech je pak nutno akcentovat i navazující konotace existence Kunovicka (jako součásti břeclavské provincie) s vývojem po roce 1260 a konstituci příhraniční lucké provincie. Po vítězné bitvě u Kressenbrunnu (Groissenbrunn) v roce 1260 dochází k definitivnímu připojení velké části pohraničního Lucka k přemyslovskému panství a počátku konstituce již zmíněné lucké provincie sestávající z jižně od řeky Olšavy ležícího území Lucka (bez slovenského Pováží a Záhoří; rovněž bez prostoru mezi Sudoměřickým potokem a říčkou Veličkou přiléhajícím k Hodonínsku a Strážnicku, u něžž díky kolonizační činnosti Tvrdišovců a jejich vazbám na správu břeclavské provincie došlo k přímému spojení s ní) a severně od tohoto říčního toku položeného Slavičína s centrem na hradě Brumově.³⁷

Po roce 1260 Kunovicko (stejně jako celá břeclavská provincie) ztrácí roli příhraničního území. Za řekou Moravou, v prostoru dřívějšího Lucka, se zemská hranice posunuje na hřebeny Bílých Karpat a na Sudoměřický potok a započiná proces transformace předchozího „území nikoho“ v součást moravského markrabství. Tento posun hranice, stejně jako ne vždy zřetelné rozlišování věnných statků královny Konstancie rozložených podél dřívější jihovýchodní hranice země od navazující břeclavské provincie a následný nejasný status lucké provincie, jejíž konstituce v důsledku nebyla zcela dokončena, však svádí k domněnce, že vlastně jenom došlo k rozšíření břeclavské provincie na východ za hranici řeky Moravy.³⁸

Ačkoliv lze souhlasit s tvrzením, že nově vznikající deriváty starších provincií (ať již se jednalo o Břeclavsko, Přerovsko či Bítovsko) a jejich úřednická složka zůstávaly s původními středisky těsně svázány,³⁹ u lucké provincie se nejednalo o odštěpení nového území z většího celku, ale o získání zcela nového prostoru. Jako zásadní se jeví právě skutečnost, že zde nedochází k žádnému propojení úřednických složek. Pokud pomíneme zmíněné Tvrdišovce působící kolonizačně mimo vlastní území lucké provincie v prostoru mezi Sudoměřickým potokem a říčkou Veličkou, nenalezneme žádný doklad o propojení některé části lucké provincie se správou břeclavské provincie.⁴⁰ Ani u tří nejvýznamnějších osobností tohoto nově připojeného území moravského markrabství – Smila ze Stříleka, Boreše z Rýzmburka a Oldřicha z Hradce – nenalezneme po roce 1260 žádnou spojitost s existencí zmíněné břeclavské provincie. Smil ze Stříleka byl pouze v letech 1255 a 1256 kastelánem přerovským, jinak

vystupuje v letech 1255–1273 výhradně jako brumovský „*castelanus perpetuus*“.⁴¹ Ani Boreš z Ryzmburka, který v tomto prostoru pokračoval v rozsáhlé kolonizační činnosti svého otce Bohuslava, nezískal (na rozdíl od otce) žádný zemský úřad.⁴² Nejvíce zarážející je však tato skutečnost u nesporně nejvýznamnější osobnosti tohoto regionu Oldřicha z Hradce, který byl v letech 1294–1303 purkrabím brumovským (a vykonával i s tímto hradem spojenou vilikaci) a v roce 1298 se uvádí pouze s nezvyklým titulem gubernátor lucké provincie.⁴³ Zatímco jeho děda Vítka z Hradce nalezneme v letech 1247–(1250) v prestižním úřadě purkrabí olomouckého, Oldřich z Hradce žádný podobný zemský úřad v některé za starších provincií nezískává.⁴⁴

Domnívám se, že možnost, že by panovník všechny tyto vlivné členy domácí nobility zcela opomněl při udělení význačných úřadů v břeclavské provincii je velmi nepravděpodobná. Nabízí se tedy vysvětlení, že prostor, v němž rozvíjejí své aktivity, tedy lucká provincie, není se správními strukturami břeclavské provincie nikterak spojen.⁴⁵ Všichni tři působí v nové oblasti, která se začíná konstituovat až po roce 1260. Tato konstituce však zjevně není dokončena,⁴⁶ neboť území lucké provincie (stejně jako i území dalších existujících správních obvodů) se v souvislostech probíhajících správních a především procesně právních změn rozdrobuje do více zájmových sfér (například okruhu hradu Brumova, majetku cisterciáckých klášterů Smilheim ve Vizovicích či na Velehradě a především královského města Uherské Hradiště, jehož vliv v regionu nepochybně vzrůstá).⁴⁷

Jako doklad postupného posunu ve vnímání celé oblasti bych uvedl dvojici listin z roku 1303. V té první Oldřich z Hradce vystupuje v listině olomouckého soudce (cúdaře) Vítka ze Švábenic již pouze jako purkrabí brumovský (nikoliv tedy jako její gubernátor), přičemž v textu listiny nalezneme rovněž odvolávku na „*tabula publicas olomucensis zude, ad quam vniurse prouincie Morauie se reclinani*“.⁴⁸ Ve druhé listině pak český panovník Václav II. v květnu roku 1303 daruje hradištskému měšťanu (a rovněž členu družiny Oldřicha z Hradce) Zdislavu Měšci ves Hluk, ležící (dle řeči listiny) na Moravě (*villam nostram Hluk, sitam in Moravia*).⁴⁹ Obě listiny tedy naznačují, že zvláštní důraz na identifikaci s luckou provincií (jak jsme jej mohli vnímat ještě v listinách z let 1294 a 1298) se vytrácí a akcentována zde je již pouze širší teritoriální příslušnost v listinách uváděných statků.

Závěr

V papežské listině z 10. dubna 1231 uváděný věnný statek české královny vdovy Konstancie Uherské Kunovicka představuje především jeden ze záchytných bodů zeměpanské moci podél jihovýchodní hranice země, kontrolující důležitý přechod tzv. „uherské“ cesty na řece Olšavě. Jednalo se o příhraniční kraj, tedy jednotku územní a nikoliv správně-organizační. Nepřesné označení Kunovicka jako provincie lze přičíst na vrub neznalosti místních poměrů v kanceláři kurie. Součástí tohoto kraje pak nejspíše nebyla rozsáhlá doména cisterciáckého kláštera na Velehradě a ani Spytihněvsko, jež bylo odděleno od Kunovicka rovněž statky velehradského kláštera. Teprve po konstituci břeclavské provincie v závěru 30. let. 13. století lze všechna tato území považovat za součást jednoho správního okrsku. Ačkoliv tedy majetky královny Konstancie, uvedené v listině z roku 1231, stojí nesporně u zrodu a formování nové provincie s centrem v Břeclavi, nelze tato území pouze jednoduše ztotožnit. Za žádostí o papežskou protekci věnných statků královny Konstancie v neklidném čase po smrti jejího manžela pak nejspíše stála snaha právně zabezpečit neklidnou jihovýchodní hranici, respektive hlavní komunikace na přístupu do země.

Kunovicka lze popsat jako nevelké území ohraničené výběžky Bílých Karpat (Sadskou výšinou a Hluckou pahorkatinou) a tokem řeky Moravy, jež se táhlo někam k potoku Okluky, respektive k brodu přes řeku Moravu v místech pozdějšího (Uherského) Ostrohu. Toto území pak Konstancie držela nejpozději od roku 1222 a lze je ztotožnit s majetkovým zázemím královského města Uherské Hradiště, které získalo od českého krále Přemysla Otakara II. listinou ze dne 23. května 1258 vsi Kunovice, Míkovice a (Ostrožskou) Novou Ves. Osídlením v místech dnešní Ostrožské Nové Vsi pak toto území zasahuje hlouběji do hraničního

prostoru Lucka a teprve v průběhu 1. poloviny 13. století se všechna zde roztroušená sídla stěhují vlivem hydrologických změn v nivě řeky Moravy do vyšších poloh, kde byla chráněna neprostupným lesem Hlucké pahorkatiny. Jedním z důvodů přesunu obyvatel nivy na jedno místo (na komunikaci spojující Kunovice se Strážnicí a dále Holíčí) mohly být také aktivity královny Konstancie v regionu v letech 1222–1235.

Po vítězné bitvě u Kressenbrunn (Groissenbrunn) v roce 1260 Kunovicko (stejně jako celá břeclavská provincie) ztrácí roli příhraničního území. Dochází k definitivnímu připojení pohraničního území Lucka k přemyslovskému panství. Za řekou Moravou, v prostoru dřívějšího Lucka, se zemská hranice posunuje na hřebeny Bílých Karpat a Sudoměřický potok a započiná proces transformace předchozího „území nikoho“ v součást moravského markrabství – luckou provincii. Nejedná se však o další derivát starších provincií (jako bylo Břeclavsko, Přerovsko či Bítovsko), ani o rozšíření stávajícího Břeclavska, ale o získání zcela nového prostoru. Jako nejzásadnější důkaz zcela samostatného vývoje se jeví skutečnost, že zde nedochází k žádnému propojení úřednických složek s některou starší správní jednotkou (ani se zmíněnou břeclavskou provincií). Pokud sledujeme tři nejvýznamnější osobnosti nově připojeného území moravského markrabství po roce 1260 – Smila ze Stráňek, Boreše z Rýzmburka a Oldřicha z Hradce – nenalezneme žádnou spojitost se správou břeclavské (ani jiné) provincie, přičemž se jako nepravděpodobné jeví, že by panovník všechny tyto významné členy domácí nobility při udělení významných úřadů zcela opomněl. Všichni tři tedy zjevně působí v nové správní oblasti, která se začíná konstituovat právě po roce 1260. Její území se však v závěru 13. a v úvodu 14. století v souvislostech probíhajících správních a především procesně právních změn rozdrobuje do více zájmových sfér a úplná konstituce lucké provincie do podoby, jak ji známe u ostatních starších správních okrsků markrabství moravského, tak zjevně není dokončena.

Tato studie vznikla v rámci institucionálního záměru Moravského zemského muzea IZ MK00009486202 „Výzkum vývoje lidské společnosti ve vztahu k Moravě a ideje českého národa ve středoevropském kontextu“.

Poznámky:

- 1 Říká se zde, že tyto statky královny Konstancie náleží k jejímu věnu, tedy, že je „*ad ... ratione dotalicii asseris pertinere*“, viz *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (dále CDB). Sv. III (1231–1240). Edd. Gustav Friedrich, Zdeněk Kristen et Jan Bistřícký. Praegae 1943, 1962; Olomucii 2000, č. 6, s. 4–5.
- 2 Novotný, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*. Praha 1928, s. 642; Žemlička, J.: *Počátky Čech královských 1198–1253*. Proměna státu a společnosti. Praha 2002, s. 590; především pak zásadní práce k moravským správním dějinám Jan, L.: *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy*. Brno 2000, s. 27–29 a Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva na Moravě ve 13. a 14. století (zeměpanská správa – zemský soud a sněm – zemské desky)*. Netištěná disertační práce na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Brno 1999, s. 31–33. O hlubší rozbor a především identifikaci zmíněného území Kunovicka se pak nepokusili ani autoři v roce 1996 vydané monografie o dějinách Kunovic, viz Čoupek, J.–Štěrba, S.: *Historické počátky*. Nejstarší historické zprávy o Kunovicích. In: Kolektiv autorů: *Kunovice v proměnách času*. Kunovice 1996, s. 37.
- 3 Nejnověji Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 27, 118–123 a Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 31 a 33–34. Srov. Měřínský, Z.: *Od připojení Moravy v rámeček českého státu do válek husitských*. In: Kolektiv autorů: *Moravskobudějovicko. Jemnicko*. Vlastivěda Moravská. Brno 1997, s. 178–179.
- 4 Nejnověji Plaček, M.: *Vývoj města a jeho památky*. In: Pajer, Jiří a kolektiv: *Strážnice*. Kapitoly z dějin města. Strážnice 2002, s. 75. Celý průběh této cesty spojující Prahu s Olomoucí, a dále směřující do Uher přináší Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice v 10. až 13. století*. Brno 1972, s. 30–31.
- 5 Jan, L.: *Počátky Strážnice a panství pánů z Kravař*. In: Jiří Pajer a kolektiv: *Strážnice*. Kapitoly

- z dějin města. Strážnice 2002, s. 46–47; Plaček, M.: *Vývoj města*, s. 75 či Plaček, M.–Futák, P.: *Královna a králové*. (Hodonín za rozkvětu českého státu 1200–1412). In: Plaček, M. a kolektiv: *Hodonín, dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008, s. 58. Dále se této cestě věnoval také Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice*, s. 31–34.
- 6 Plaček, M.: *Proměny hradů jihovýchodní Moravy do konce 14. století*. In: *Východní Morava v 10.–14. století*. Eds. Galuška, L.–Kouřil, P.–Mitáček, J., Brno 2008, s. 178; srov. opět Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice*, s. 35–36.
- 7 Hosák, L.: *Od nejstaršího pramenného údobí do husitských válek*. In: Kolektiv autorů: *Břeclav. Dějiny města*. Břeclav 1968, s. 48–49; srov. Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice*, s. 36.
- 8 Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 32. K vzniku jednotlivých hradů viz Plaček, Miroslav: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001, s. 132–133 (Břeclav), 150–152 (Bzenec) a 221–223 (Hodonín); dále Týž: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Dodatky*. Praha 2007, s. 15 (Břeclav). K Hodonínu a Bzenci srov. nejnověji Plaček, M. – Futák, P.: *Královna a králové*, s. 62–64.
- 9 K tomu nejlépe Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 19–20.
- 10 CDB II (1198–1230). Ed. Gustav Friedrich. Pragae 1912, č. 321, s. 319–323. Toto privilegium zachycuje souhrn svobod a imunit, které získal klášter od Přemysla Otakara I. v letech 1209–1213. Více Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 83–100 (jmenovitě k velehradskému privilegii s. 95–99); dále k imunitám nověji rovněž Borovský, T.: *Kláštery, panovník a zakladatelé na středověké Moravě*. Brno 2005, s. 65–71 (zde i starší literatura). K majetkové držbě velehradského kláštera dosud nejpodrobněji Hurt, R.: *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě I. 1205–1650*. Olomouc 1934, s. 49–53 + mapová příloha; Týž: *Počátky velehradského kláštera*. Acta Musei Moraviae. Sci. soc. 52. 1967, s. 106–107; Hosák, L.: *Období ranného a vrcholného středověku*. In: Nekuda, V. a kolektiv: *Uherskohradištsko*. Brno, Uherské Hradiště 1992, s. 199 či nověji Pojsl, M.: *Příchod cisterciáků na Moravu a počátek velehradského kláštera*. In: *Cisterciáci na Moravě*. Sborník k 800. výročí příchodu cisterciáků na Moravu a počátek Velehradu. Ed. Miloslav Pojsl. Olomouc 2005, s. 38–39.
- 11 Mylně to předpokládá především Verbík, A.: *Středověké město*. Před založením města. In: Verbík, A.–Zemek, M. a kolektiv: *Uherské Hradiště. Dějiny města*. Brno 1981, s. 87, který pak následně ke Kunovicku zcela chybně přiřazuje i hraniční Lucko. K vývoji a stavu Spytihněvska v 11. a ve 12. století přehledně Měřinský, Z.: *Hrad Spytihněv v souvislostech moravského vývoje 11. až 12. století a otázka existence údelu Břetislava syna Spytihněva na Moravě*. Časopis Matice moravské 116. 1997, s. 19–37.
- 12 K začlenění Spytihněvi do břevclavské provincie Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 34. Stejným směrem uvažuje i Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 26–28, který nejprve hovoří o spojení území dřívějšího spytihněvského arcijáhenství s arcijáhenstvím břevclavským, aby pak naznačil, že se toto územně krylo s novou břevclavskou provincií. O působení úředníků břevclavské provincie na klášterních statcích svědčí například jejich účast při řešení řady sporů velehradského kláštera stran rybolovu na řece Moravě u klášterních Kostelan, více například Hurt, R.: *Počátky velehradského kláštera*, s. 111–113.
- 13 Procházka, R.: *Urbanizace středního Pomoraví a vznik Uherského Hradiště*. In: *Východní Morava v 10.–14. století*. Eds. Galuška, L.–Kouřil, P.–Mitáček, J. Brno 2008, s. 216.
- 14 Jan, L.: *Proměny královské moci na jihovýchodní Moravě v průběhu 13. století*. In: *Východní Morava v 10.–14. století*. Eds. Galuška, L.–Kouřil, P.–Mitáček, J., Brno 2008, s. 170. Stavění církevních domén do cesty možným vpádům (byť v důsledku neúspěšné) nasvědčuje ještě i pozdní fundace kláštera *Thronus regis* Václavem III. roku 1306 nedaleko Vsetína, viz nejlépe Maráz, K.: *Václav III. (1289–1306)*. Poslední Přemyslovec na českém trůně. České Budějovice 2007, s. 61–63.
- 15 Srov. Novotný, V.: *České dějiny I/3*, s. 644–671; Žemlička, J.: *Počátky Čech královských*, s. 154–157 či Válka, Josef: *Dějiny Moravy*. Díl I. Středověká Morava. Vlastivěda Moravská, Země a lid. Nová řada, svazek 5. Brno 1991, s. 47–48.
- 16 Vlastní kolonizaci organizovala šlechta, především Tvrdišovci, dále pak páni z Rýzmburka a z Hradce. O Tvrdišovcích nejnověji obsáhle Plaček, M.–Futák, P.: *Tvrdišovci – potomci hodonínského kastelána Tvrdišeho a jejich místo v dějinách Moravy*. In: *Messor tempus*. Sborník k 60. narozeninám

- prof. Zdenka Měřinského. Praha 2008, v tisku; Týž: *Královna a králové*, s. 59; srov. Jan, L.: *Počátky Strážnice*, s. 47–48 (rovněž k aktivitám pánů z Rýzmburka). K pánům z Hradce viz Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice*, s. 97–98.
- 17 K okolnostem jeho převzetí břevlávské provincie Žemlička, J.: *Počátky Čech královských*, s. 591; Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 28–29; Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 33.
- 18 CDB III, č. 164, s. 202–205. Více Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 28–29 a Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 33.
- 19 Janiš, D.–Kohoutek, J.: *Královské hrady východní Moravy a jejich úloha v mocenském a správním systému ve 13. a 14. století*. *Archeologica Historica* 28. 2003, s. 358–367 a 369.
- 20 Jan, L.: *Proměny královské moci*, s. 172; srov. Plaček, M.: *Proměny hradů jihovýchodní Moravy*, s. 182–183.
- 21 V Bzenci sídlily úřady břevlávské provincie teprve v letech 1315–1363, neboť v čase jejich přesunu z Břeclavi byl i Bzenec nejspíše v zástavním držení. Z tohoto důvodu byl také zřejmě zvolen za jejich sídlo nejdříve Vracov. Více Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 85–91.
- 22 K pozadí zmíněného přesunu nejnoveji Mitáček, J.: *Rok 1363 a jeho význam v historii královského města Uherské Hradiště*. *Vlastivědný věstník moravský* 59. 2007, s. 337–348.
- 23 S pravděpodobnou starší vazbou královny alespoň k některým věnným statkům spekoval již Jindřich Šebánek, viz Šebánek, J.: *Listiny přibyslavické*. *Časopis Matice moravské* 57. 1933, s. 40–41 (na s. 38–40 resumuje i starší názory na državy královny Konstancie), srov. Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 27–28. Josef Žemlička přišel dokonce s domněnkou, že obvěnění své nové manželky Konstancie Uherské Břeclavskem zřídil Přemysl Otakar I. již roku 1201, srov. Žemlička, J.: *Přemysl Otakar I*. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu. Praha 1990, s. 71 či Týž: *Počátky Čech královských*, s. 134. Na možnou dřívější přítomnost a aktivitu české královny na Moravě lze usuzovat rovněž z konstatování Martina Wihody, který píše, že „právě tehdy [v první čtvrtině 13. století, poznámka autora] český král (nebo snad až markrabě?) rozhodl o přesunu správních orgánů jihovýchodní Moravy ze Spytihněvi (?) a Hodonína do Břeclavi“, Wihoda, M.: *Vladislav Jindřich*. Brno 2007, s. 212; srov. Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 85–91.
- 24 CDB II, č. 238, s. 228; Srov. Procházka, R.: *Urbanizace středního Pomoraví*, s. 217 či Čoupek, J.–Štěrba, St.: *Historické počátky*, s. 36–37.
- 25 CDB V. Edd. Jindřich Šebánek et Šáša Dušková. *Pragae* 1974, č. 153, s. 245–248. K založení a dalšímu rozvoji města Uherské Hradiště nejnoveji Mitáček, J.–Procházka, R.: *Město královské*. In: Kolektiv autorů: *Uherské Hradiště, královské město na řece Moravě*. Uherské Hradiště 2007, s. 59–78.
- 26 U Míkovice je situace velmi zajímavá, neboť text listiny z roku 1258 naznačuje, že zde nejspíše byla pouze jedna osada (zřejmě v nivě u cesty vedoucí podél řeky), avšak již v roce 1323 zde nalézáme osady dvě (Horní a Dolní Měnikovice, tedy „*duabus, qui dicuntur Menckowitz*“), viz *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (dále CDM). Sv. VII (1334–1349). Ed. Vincenc Brandl. Brünn 1864, č. 219, s. 820. Na místě jedné stojí dnešní Míkovice (Horní Měnikovice), na místě druhé (a na druhém břehu řeky) dnešní Věsky (předtím tedy Dolní Měnikovice), srov. Zemek, M.: *Místopis jednotlivých obcí*. Míkovice. Věsky. In: Nekuda, V. a kolektiv: *Uherskohradištsko*. Brno, Uherské Hradiště 1992, s. 577 a 797.
- 27 *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále RBM). Sv. II (1253–1310). Ed. Josef Emler. *Pragae* 1882, č. 1756, s. 753–754. Nejnoveji Mitáček, J. – Procházka, R.: *Město královské*, s. 69–70; srov. Jan, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 66–67; Týž: *Vznik zemského soudu*, s. 182–183 či Týž: *Moravští podkomoří v době Václava II.* *Český časopis historický* 95, 1997, s. 339–341.
- 28 Mitáček, J. – Procházka, R.: *Město královské*, s. 69. Verbík, A.: *Středověké město*. Založení a počátky města, s. 100, pak hovoří o okolí kaple Panny Marie v dřívějších Dolních Popovicích (ležících na katastru dnešních Sadů).
- 29 RBM II, č. 1756, s. 753–754 („*predicti Chunicensem siluam nobis communem nostri inhibuerunt cibibus et ligna necnon carbones, qui urebantur ex eis, et pisces in communi fluuiu captos*“).
- 30 CDB V, č. 153, s. 245–248 („*siluam nostram circa Morauam, a terminis eiusdem oppidi vsque ad terminos ville piscatorum, que dicitur Costelan, cum piscatoribus in ipsa parte residentibus*“).

- 30 V listině se hovoří o „*silva et pascua retro castellum sita*“, a bývá tak lokalizováno za blíže neurčenou tvrz, viz Jan, L.: *Václav II.*, s. 67 či Týž: *Vznik zemského soudu*, s. 182. Je otázkou, zda se jednalo o případnou tvrz v Kunovicích, která je jinak spolehlivě doložena teprve k roku 1325, kdy „tvrz nyní obnovenou“ („*munitio ... ad presens instaurata*“) nechává zbořit český král Jan Lucemburský, viz CDM VI (1307–1333). Edd. Petr v. Chlumecký et Josef Chytil. Brünn 1854, č. 282, s. 218; srov. nejnověji Procházková, R.: *Urbanizace středního Pomoraví*, s. 216–217. Mohlo však jít rovněž o ne zcela přesné označení opevnění klášterního Veligradu (Starého Města), které navazovalo na starší situaci a nejspíše bylo dosud částečně funkční, srov. Galuška, L.: *Staré město – Veligrad v období mezi zánikem Velké Moravy a založením Nového Velehradu – Uherského Hradiště*. In: *Východní Morava v 10.–14. století*. Eds. Luděk Galuška–Pavel Kouřil–Jiří Mitáček. Brno 2008, s. 112–114.
- 32 Hranice klášterní části lesa vedla kolem nedalekých Polešovic na ostrov u Nedakoníc v řece Moravě, viz CDB II, č. 321, s. 322. Vymezením klášterního újezdu v rámci královských hvozďů se na základě privilegia z roku 1228 zaobíral již Hurt, R.: *Dějiny cisterciáckého kláštera*, s. 49–50; nověji srov. Jan, L.: *Úřad lovců na Moravě ve 13. a na začátku 14. století*. Vyskovský sborník 1. 1999, s. 28–29.
- 33 Stejně tak tomu bylo i v katastru nedalekých Kvačic (dnes součásti Uherského Ostrohu).
- 34 O pohraničním prostoru Lucka nejnověji Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“ – *proměny jedné otázky*. In: *Východní Morava v 10.–14. století*. Eds. Galuška, L.–Kouřil, P.–Mitáček, J., Brno 2008, s. 158–161.
- 35 Nejlépe Galuška, L.: *Pravěk a raně středověké osídlení katastru*. In: Kolektiv autorů: *Ostrožská Nová Ves. Z dějin Nové Vsi a Chylic*. Ostrožská Nová Ves 2001, s. 61; srov. starší situaci Týž: *K otázkám otevřených sídlišť raně středověké Moravy a zázemí staroměstsko-uherskohradištské mocenské aglomerace doby velkomoravské*. Slovácko 47. 2005, s. 162–163.
- 36 Galuška, L.: *Pravěk a raně středověké osídlení*, s. 61. K toku řeky Moravy srov. Opravil, Emanuel: *Změny údolní nivy řeky Moravy ve středověku*. In: *Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů*. Díl 2. Uherské Hradiště 1971, s. 89–92 či nověji Poláček, L.–Škojpec, J.–Havlíček, P.: *Archäologische und geologische Untersuchungen der Sanddünen am Zusammenfluss von March und Thaya, Mähren*. Studien zum Burgwall von Mikulčice. Bd. 6. Hrsg. von Lumír Poláček. Brno 2005, s. 109–175. O bažinatém charakteru řečiště řeky Olšavy se zmiňuje také Zemek, M.: *Moravsko-uherská hranice*, s. 57.
- 37 Ke konstituci lucké provincie nejnověji Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“, s. 161–165 (zde i další literatura); srov. Týž: *Založení královského města Uherské Hradiště v kontextu přemyslovské politiky ve středoevropském prostoru*. In: *Dějiny Uherského Hradiště od pravěku do 14. století*. Dějepisná konference k 750. výročí založení královského města Uherské Hradiště. Uherské Hradiště 2007, s. 40–47.
- 38 Jan, L.: *Proměny královské moci*, s. 173 přímo uvádí, že se jednalo o „*spíše ... určité příhraniční území se zvláštním režimem, které však z hlediska zemského práva náleželo k Břeclavsku, respektive Vracovsku*.“ Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 65 poněkud opatrněji uvádí, že ji „*nelze srovnávat s ‚hlavními‘ moravskými provinciemi*“, a že je můžeme přirovnat „*spíše přirovnat k Bítovsku či Břeclavsku, v rámci kterého existovala*.“ Rovněž má jít o „*exponované pohraniční území a plnilo podobnou funkci jako například břeclavská provincie svěřená ve třicátých letech 13. století Oldřichovi Korutanského*.“, viz Janiš, D. – Kohoutek, J.: *Královské hrady východní Moravy*, s. 370.
- 39 Jan, L.: *Přemyslovská Morava*. In: *Sága moravských Přemyslovců*. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století. Ed. Renáta Fífková. Olomouc, Brno 2006, s. 24.
- 40 Srov. pozn. 16. K působení členů rodu Tvrdišovců v jednotlivých zemských úřadech Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 238 (Pardus ze Vnorov, komorník olomoucký 1247–/1249/, 1250–1263) a 260 (Sudomír, komorník břeclavský 1248–1256, /1261/; srov. Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 80–82, 86.
- 41 CDB V, č. 50, s. 103–105 (1255); č. 84, s. 153–158 (1256) a č. 290, s. 431–436 (1261); srov. Janiš, D. – Kohoutek, J.: *Královské hrady východní Moravy*, s. 367. K dalším souvislostem viz Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“, s. 163–164.

- 42 Ke kolonizační činnosti Rýzmburků Jan, L.: *Počátky Strážnice*, s. 47–48. Borešova otce Bohuslava lze ztotožnit k olomouckým komorníkům roku 1201 a lovčím z roku 1233, CDB II, č. 21–22, s. 17–20 a CDB III, č. 50, s. 50–51; srov. Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 237 a 242. Boreš zastával pouze v Čechách v letech 1249–1253 úřad nejvyššího komorníka (stejně jako jeho otec Bohuslav) a v roce 1238 byl také nejvyšším maršálkem, nejnověji viz Velímský, T.: *Hrabišici. Páni z Rýzmburka*. Praha 2002, s. 273
- 43 CDM V, č. 11, s. 11; č. 83, s. 83–84; č. 158, s. 166–167; srov. nejnověji Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“, s. 163–165.
- 44 CDB IV (1241–1253). Edd. Jindřich Šebánek et Sáša Dušková. Pragae 1962, č. 105, s. 198–199 a č. 188, s. 341–347 (falzum); srov. Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 77–79 a Janiš, D.: *Institucionální základy zemského práva*, s. 236. Řazením Vítkovců v tomto období se nejnověji zabývají Jůna, J.–Nováková, S.: *Vítek z Prčice a původ Vítkovců*. Heraldika a genealogie 40. 2007 (č. 3–4), s. 139–162 (k Vítkovi z Hradce s. 146–148, k jeho synu Oldřichovi s. 150–151 a k jeho vnuku Oldřichovi, purkrabímu na Brumově, s. 159–161.
- 45 Zde lze souhlasit s tvrzením Libora Jana, který dění ve 13. století rozděluje do dvou etap, přičemž v té druhé (po roce 1260) dochází k „*dobudování definitivní [obraně] linie a pravděpodobně k přenesení odpovědnosti formou zástav na věrné příslušníky šlechtické oligarchie*“, viz Jan, L.: *Proměny královské moci*, s. 173. Po roce 1260 je však nutné zamýšlet se rovněž nad významem a funkcí vlastní břevclavské provincie po ztrátě příhraničního statusu a její další koexistenci s „mateřskou“ olomouckou provincií.
- 46 Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“, s. 165–166.
- 47 K rámci probíhajících změn nejlépe Jan, L.: *Vznik zemského soudu*, s. 55, 63 a 65 a Týž: *Václav II.*, s. 35–36, 250–254; k situaci v lucké provincii srov. Mitáček, J.: „*Campus Lucsko*“, s. 162–165 a Janiš, D. – Kohoutek, J.: *Královské hrady východní Moravy*, s. 367.
- 48 CDM V, č. 158, s. 167 a RBM II, č. 1982. V této listině máme doložena také purkrabího na Hodoníně Filipa z Pernštejna (*purchravius in Godyngen*), tedy v lokalitě u jižní části dřívějšího Lucka; jeho konkrétní pravomoci však neznáme. Víme rovněž již od roku 1286 také o existenci purkrabího v (Uherském) Ostrohu Matouše z Černé Hory (*burgravius in Stenitz*), viz CDM IV (1268–1293). Ed. Antonín Boček. Olomucii 1845, č. 234, s. 308 a RBM II, č. 1368.
- 49 CDM V, č. 149, s. 153.

Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D. (n. 1975), vedoucí historického oddělení Moravského zemského muzea v Brně se odborně věnuje církevním dějinám českých zemí v předhusitském období, zejména rytířským duchovním řádům, a správnímu vývoji Moravy v době povelkomoravské.

To the Interpretation of the Kunovicko Region in the Charter of the Queen Constance from 1231

Abstract

The Kunovicko region, mentioned in the papal document from 10 April 1231 as a dowry possession of the Czech Queen Widow Constance of Hungary, represents one of the main footings of the ruling power along the south-eastern borders of the country. This region actually controlled very important crossing of the so-called Hungarian Road over the Olšava River. Most probably it was a region, it means a geographical unit, not a province as an administrative unit. The possessions of the Velehrad Cistercian Monastery probably did not belong to this region, neither did the region of Spytihněv. These regions only became parts of the same administrative unit at the end of 1230s when the Břeclav province was constituted. Although the possessions of the Queen Constance from 1231 represent a core and a starting point of the formation of the new province with the centre in Břeclav, derived from the Olomouc province, it is not possible to simply identify the two regions. The Queen Constance asked the pope to protection her possessions probably because she wanted to secure and calm the uneasy south-eastern border and the main roads entering the country there.

The Kunovicko region was quite a small land with boundaries marked by Bílé Karpaty foothills (Sadská Highs and Hlucko Hills) and the Morava River. The southern part reached the Okluky Stream and the ford across the Morava somewhere near the future location of Uherský Ostroh. The Queen Constance held this region since 1222 at the latest and it can be identified with the possession background of the royal town Uherské Hradiště. The town was granted the possession of Kunovice, Míkovice and Ostrožská Nová Ves by

the Czech King Přemysl Otakar II on 23 May 1258. The settlement of Ostrožská Nová Ves reached deeply into the boarder region of Lucko. Only in the first half of 13th century this settlement moved and due to the hydrologic changes in the Morava riverbed it shifted into the higher places protected by the dense forest of the Hlucko Hills. Another possible reasons for this movement were the activities of the Queen Constance in the region in 1222–1235.

The Kunovicko region (as well as the whole Břeclav province) lost the role of the border region after the battle of Kressenbrunn in 1260. The Czech king won the battle and definitely attached the bordering region Lucko to the Přemyslidian kingdom and so started the process of constitution of the Lucko province. This new province is, however, completely new unit (not just enlargement of the old Břeclav province), which can be proved by the fact that administrative class of this province is completely independent on the Břeclav province one. Not even the three most significant personages of the Lucko province – Smil from Střílky, Boreš from Rýzmburk and Oldřich from Hradec – can not be traced to have any links to the Břeclav province administration. It is highly improbable that the king would omit such important members of the home nobility when appointing into land services. Then the answer is that all three evidently served in new administrative unit constituted only after 1260. However, this region was divided into several parts due to the progress of administrative and legal changes during last years of 13th century and at the beginning of 14th century so the constitution of the new Lucko province was never completely finished.

Zur Interpretation der Kunovice Region in der Urkunde der Königin Konstantia im Jahre 1231

Zusammenfassung

Die in der päpstlichen Urkunde aus dem 10. April 1231 als Heiratsgut der böhmischen Königin-Witwe Konstantia von Ungarn erwähnte Gegend von Kunovice stellt einen der Anhaltspunkte der landesherrlichen Macht entlang der Südostgrenze des Landes dar, der einen wichtigen Übergang der sog. „ungarischen Straße“ über den Fluss Olšava überwachte. Es handelte sich ehestens um eine Region, also eine territoriale Einheit, nicht eine Provinz als verwaltungs-organisatorische Einheit. Weder die Domäne des Zisterzienserklosters in Velehrad noch die eigene Herrschaft von Spytihněv waren wohl ihr Bestandteil. Erst nach der Konstituierung der Provinz von Břeclav am Ende der 1230er Jahre wurden diese Territorien zum Bestandteil eines Verwaltungsbezirks. Obwohl also die Güter der Königin Konstantia aus dem Jahre 1231 an der Wiege und Formierung eines neuen Derivats der Olmützer Provinz mit dem Zentrum in Břeclav stehen, doch können diese Territorien nicht einfach gleichgesetzt werden. Hinter dem Gesuch um den päpstliche Schutz der Heiratsgüter der Königin Konstantia stand ehestens die Bemühung, die unruhige Südostgrenze rechtlich zu sichern, bzw. die Hauptkommunikationen am Eingang ins Land sicherzustellen.

Die Gegend von Kunovice ist ein kleines Gebiet, das durch die Ausläufer der Weißen Karpaten (Anhöhe von Sady und Hügelland von Hluk) und den Lauf der March abgegrenzt ist, das sich bis zum Okluky Bach und zur Furt über die March auf der Stelle des späteren (Uherský) Ostroh zog. Dieses Territorium besaß Konstantia spätestens ab 1222 und es ist mit dem späteren Besitztum der königlichen Stadt Uherské Hradiště gleichzusetzen, die von dem böhmischen König Přemysl Otakar II. durch die Urkunde aus dem 23. Mai 1258 die Dörfer Kunovice, Míkovice und (Ostrožskou) Novou Ves erhielt. Mit der Besiedlung von Ostrožská Nová Ves reicht dann dieses Gebiet tiefer in den Grenzraum von Lucko ein und erst im Verlauf der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts konzentriert es sich und wird wegen hydrologischer Veränderungen in der Marchaue in höhere geschützte Lagen verlagert, die durch den undurchdringlichen Wald des Hügellands von Hluk geschützt sind. Eine der Ursachen dieser Verlagerung können jedoch auch die Aktivitäten der Königin Konstantia in der gegebenen Region in den Jahren 1222–1235 gewesen sein.

Nach der siegreichen Schlacht bei Groissenbrunn im Jahre 1260 verliert die Gegend von Kunovice (ähnlich wie die ganze Provinz von Břeclav) die Rolle des Grenzgebiets. Das Grenzgebiet von Lucko wird definitiv der Herrschaft der Přemysliden angeschlossen und es beginnt der Prozess der Konstituierung der Provinz von Lucko. Es handelt sich jedoch um einen ganz neuen Raum (also nicht um eine Erweiterung der bestehenden Provinz von Břeclav), wovon vor allem die Tatsache zeugt, dass die Verwaltungsorgane mit der erwähnten Provinz von Břeclav nicht verknüpft werden. Auch bei den drei wichtigsten Persönlichkeiten der Provinz von Lucko – Smil von Střílky, Boreš von Rýzmburk und Oldřich von Hradec – findet man keinen Zusammenhang mit der Provinz von Břeclav. Da es unwahrscheinlich scheint, dass der Herrscher diese bedeutenden Vertreter der lokalen Nobilität bei der Erteilung der Landesämter ganz außer acht ließ, betätigten sich alle drei offensichtlich in dem neuen Verwaltungsgebiet, das sich gerade nach 1260 zu konstituieren beginnt. Sein Territorium zerfällt jedoch am Ende des 13. und Anfang des 14. Jahrhunderts im Zusammenhang mit verlaufenden administrativen und vor allem verfahrensrechtlichen Veränderungen in mehrere Interessensphären und die Konstituierung in eine in anderen älteren Verwaltungsbezirken bekannte Form wird offensichtlich nicht zu Ende geführt.